

رشد تولیدات کشاورزی با وجود محدودیت های آبی

رشد تولیدات کشاورزی با وجود محدودیت های آبی و خشکسالی های پی در پی را می توان مهمترین دستاورد وزارت جهادکشاورزی در سال ۹۶ ارزیابی کرد که برای دومین سال متوالی خودکفایی در تولید محصول استراتژیک گندم را رقم زد.

علاوه بر تحولاتی که بخش کشاورزی طی پنج سال گذشته شاهد بوده و توانسته در تولید برخی محصولات کشاورزی به خودکفایی برسد، سطح امنیت غذایی کشور نیز ارتقا یافته است. در دولت تدبیر و امید برای ارتقای تولیدات کشاورزی، راهبردهای مندرج در قوانین بالادستی نظیر سیاست های کلی نظام، قانون برنامه ششم و اقتصاد مقاومتی سرلوحه فعالیت ها قرار گرفت تا از ظرفیت های موجود بخش کشاورزی در کشور که مغفول مانده بود، با ارتقای بهره وری، استفاده شود زیرا به عقیده دست اندرکاران بخش کشاورزی، با وجود همه محدودیت ها، کمبودها، بی آبی ها و خشکسالی ها همچنان ظرفیت های بسیاری برای بهبود تولیدات کشاورزی وجود دارد.

بنابراین در این مدت با وجود خشکسالی های پی در پی و کمبود منابع آبی برای تقویت بنیه اقتصادی و پایداری امنیت از طریق ارتقای امنیت غذایی و ضریب خوداتکایی در کشور برای افزایش تولیدات کشاورزی اقداماتی نظیر اعلام به موقع نرخ خرید تضمینی گندم برای خودکفایی در تولید، تغییر فصل کشت بهاره به پاییزه چغندر قند، جایگزینی کشت از فضای باز به فضای گلخانه ای و پرورش ماهی در قفس و ابلاغ برنامه های تنظیم بازاری انجام شد که تمامی اینها در حمایت از تولیدکنندگان داخلی بوده است.

با وجود برخی موانع تولیدی و صادراتی، اما بر پایه اعلام بانک مرکزی، در پنج سال گذشته بخش کشاورزی دارای رشد مستمر مثبت بوده و بطور متوسط چهار تا پنج درصد رشد داشته است.

همچنین تولید کشور در مدت یاد شده، از ۹۷ میلیون تن به ۱۲۲ میلیون تن افزایش یافت که این مهم با وجود کاهش مصرف آب حاصل شد و واردات بخش کشاورزی نیز در سال های گذشته با وجود افزایش حدود پنج میلیون نفری جمعیت کشور، با کاهش چهار تا پنج میلیون تنی مواجه شده است.

تراز تجاری غذا در کشور از منفی هشت میلیارد دلار در سال ۹۲، به منفی ۳۱ میلیارد دلار کاهش یافت و حدود پنج میلیارد دلار صرفه جویی ارزی در مصرف مواد غذایی بدست آمد.

در محصولات راهبردی همچون گندم، برنج و دانه های روغنی اقدام های خوبی انجام شده که مطابق سیاست های کلی نظام و سند برنامه ششم توسعه کشور است.

*خودکفایی در تولید گندم

در حوزه تولید گندم از اساسی ترین تولیدات کشور است، اکنون بیش از هفت میلیون تن گندم در کشور ذخیره سازی شده در حالی که در سال ۱۳۹۲ فقط چند ۱۰۰ هزار تن ذخیره گندم داشتیم و سالانه نزدیک ۲۵ میلیارد دلار واردات انجام می شد.

با اجرای این طرح ها، تولید گندم با ۷۳ درصد رشد از ۸ میلیون تن به ۱۴ میلیون تن رسید، واردات بیش از ۶۴ میلیون تن آن در سال نه تنها به صفر درصد رسید و به خودکفایی رسیدیم بلکه امکان صادرات آن نیز فراهم شد.

از آغاز برداشت گندم در سال ۹۶ تا کنون ۸ میلیون و ۲۷ هزار تن گندم مازاد از کشاورزان خریداری شده که این میزان امکان صادرات این محصول را به کشورهای متقاضی فراهم کرده است.

اکنون این محصول در کشور در حالی تولید می شود که سطح استفاده از آب و سطح زیرکشت آن کاهش یافته است.

* ارتقای سطح کشت نشاء برنج

سطح کشت نشاء برنج از ۱۰ تا ۱۲ درصد به ۴۵ درصد در سال ۹۶ ارتقا یافت که دستاورد بسیار خوبی در این زمینه به شمار می رود ضمن آنکه با تدابیر وزارت جهادکشاورزی در فصل برداشت این محصول، هیچ وارداتی انجام نمی شود.

طبق صورتجلسه سال ۱۳۹۳ برای خرید برنج با قیمت توافقی، نرخ ۵۷۰۰ تومان برای برنج هاشمی و ۵۸۰۰ تومان برای برنج طارم در هر کیلو ابلاغ شد؛ این قیمت ها سال ۹۶ برای هر کدام از این برنج ها به ۹۱۰۰ تومان در هر کیلو تعیین و ابلاغ شد.

* بهبود ضریب خودکفایی در تولید دانه های روغنی

در بحث دانه های روغنی بیشترین وابستگی به واردات این محصول وجود داشت به گونه ای که ضریب خودکفایی آن در سال ۸۹ معادل ۶ درصد بود اما وزارت جهادکشاورزی در یک طرح بلندمدت توانست تولید دانه روغنی کلزا را افزایش دهد؛ بر این اساس ۵۰۰ هزار هکتار از کشت گندم کاهش و کلزا جایگزین آن شد.

کلزا محصول پاییزه است و کمترین آب را می خواهد؛ همچنین کشت کلزا موجب غنی سازی خاک می شود و در نتیجه سال بعد، کشت گندم بهتر می شود.

سال ۹۵ تولید کلزا ۶۰ هزار تن بود که در سال ۹۶ با وجود کم آبی به ۱۸۷ هزار تن رسید (بیش از سه برابر) و سال آینده برنامه تولید آن به ۳۵۰ هزار تن طراحی شده که برای تحقق آن باید کشاورزان آموزش لازم را برای تولید آن ببینند و به بذر کلزا و تجهیزات کشت آن مجهز شوند.

* پرورش ماهی در قفس

پرورش ماهی در قفس از سال ۱۳۹۳ در دستور کار قرارگرفت و با اقدام های انجام شده از همان سال کلید خورد و ظرفیت یک میلیون تنی شناسایی شد؛ اکنون ۴۰۰ قفس پرورش ماهی در دریا با ظرفیت ۲۰ هزارتن موجود است که این روش اشتغالزایی و ارزش افزوده را به همراه دارد.

همچنین ظرفیت تولید ۱۲ هزار تن میگو در سال ۱۳۹۲ اکنون به ۲۲ هزار تن رسیده و این روند در حال افزایش است.

طی سه سال گذشته توان صادرات میگو و لبنیات را نداشتیم اما اکنون با بهبود مناسبات بین المللی، بسیاری از محصولات خود را به دیگر کشورها صادر می کنیم؛ به طوری که در این زمینه صادرات خوبی به کشورهای منطقه و اروپا بویژه روسیه داریم.

* خودکفایی در تولید شکر

خودکفایی در تولید شکر را می توان دستاورد دیگر اقتصاد کشاورزی ایران در سال ۹۶ ارزیابی کرد که با تغییر الگوی کشت چغندر قند از فصل بهار به پاییز میسر شد؛ با این کار ضمن کاهش تبخیر و بهینه شدن مصرف آب، تولید آن به مرز ۸۰ درصد رسید و سطح زیر کشت چغندر قند از ۱۷۰ هزار به ۱۲۰ هزار کاهش یافت.

به گفته محمود حجتی وزیر جهاد کشاورزی ظرفیت های نهفته کشاورزی ایران به دلیل خاک غنی، آفتاب و مدیریت بهینه آب به شکلی است که ظرفیت تولید شکر از ۳٫۲ میلیون به ۸٫۱ میلیون تن افزایش یافت و براساس آمارها اکنون یک میلیون و ۵۴۰ هزار تن شکر در کارخانه ها موجود است که به تدریج به بازار عرضه می شود.

* تجهیز اراضی کشاورزی به سیستم های نوین آبیاری

در سال های اخیر با اجرای سیستم های بسته آبیاری، ساخت شبکه های آبیاری و زهکشی، تجهیز و نوسازی در بخش کشاورزی، اجرای سیستم های نوین آبیاری مصرف آب به یک چهارم کاهش یافته است.

آمارها گویای آن است که در هیچ یک از دوره های گذشته، در ارتباط با بحث آب و خاک به میزانی که در پنج سال گذشته هزینه و اجرا شده، انجام نشده بود و با حمایت های مجلس در قانون بودجه، این کار تداوم یافته است که موجب افزایش تولید، بهبود معیشت کشاورزان و ارتقای بازدهی و بهره وری خواهد شد.

در پنج سال اخیر بیش از ۷۰۰ هزار هکتار از اراضی کشاورزی به سیستم های نوین آبیاری مجهز شد و در سال ۹۶ با تحت پوشش قرار گرفتن ۲۸۵ هزار هکتار از زمین های کشاورزی، شاهد رکورد شکنی در این عرصه بودیم.

در این زمینه سه طرح عمده و ویژه ۵۵۰ هزار هکتاری خوزستان (که ۳۰۰ هزار هکتار آن در فاز نخست اجرایی شده و تا پایان ۹۶ اتمام می رسد و فاز دوم اجرایی آن از سال ۹۷ آغاز می شود)، ۲۴۰ هزار هکتاری استان های غرب و شمال غرب کشور (که ۱۱۰ هزار هکتار آن اجرایی شده) و ۴۶ هزار هکتاری سیستان و بلوچستان (که پاییز سال آینده به پایان می رسد)، تعریف و اجرایی شده است.

همچنین زهکشی در ۳۰ هزار هکتار از اراضی شالیزاری استان های مازندران و گیلان از دیگر اقدام های وزارت جهاد کشاورزی برای بهسازی اراضی به شمار می رود که در سال های گذشته اجرا شد و مزایایی چون امکان اجرای دو دوره کشت در اراضی، افزایش بهره وری، افزایش تولید، توسعه مکانیزاسیون و افزایش درآمد کشاورزان را به همراه دارد.

علاوه بر این در پنج سال گذشته احیای قنوات به طول هزار و ۴۰۰ کیلومتر با وجود کمبود منابع و اعتبارات اجرا شد تا گامی برای بهینه سازی مصرف آب در بخش کشاورزی برداشته شود.

* اعطای تسهیلات خرید ادوات کشاورزی

یکی دیگر از برنامه های دولت تدبیر و امید در بخش کشاورزی، اعطای تسهیلات برای خرید ادوات و ماشین آلات کشاورزی بوده که با هماهنگی ایجاد شده بین کشاورزان، بانک کشاورزی و تولیدکنندگان ادوات کشاورزی، یک خط تامین ادوات راه اندازی شد که براساس آن تسهیلات مورد نیاز به جای پرداخت به کشاورز در اختیار تولید کننده تجهیزات قرار گرفت.

با راه اندازی این خط اعتباری، کشاورزان ادوات مورد نیاز خود را با ۱۸ درصد سود تسهیلات در سال ۹۲ و ۱۵ درصد در ۲ سال اخیر تهیه و تولیدکنندگان نیز هزینه خود را از بانک دریافت کردند به شکلی که با سرمایه گذاری پنج هزار و ۵۰۰ میلیارد تومانی از سال ۱۳۹۲ بیش از ۸۰ هزار تراکتور در اختیار کشاورزان قرار گرفت.

همچنین ۲ هزار و ۲۰۰ دستگاه کمباین در این طرح بین کشاورزان توزیع و نزدیک به ۲۰۰ قلم انواع دیگر ادوات بین کشاورزان توزیع شد و با حمایت های دولت تدبیر و امید در نوسازی تجهیزات، سطح برداشت برنج توسط کمباین از ۲۷ به ۸۰ درصد افزایش یافت.

* صادرات پسته

در حوزه صادرات پسته نیز ایران با صادرات ۱۲۱ هزار تن پسته به ارزش یک میلیارد و ۸۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۲ به مقام نخست صادرات این محصول را به خود اختصاص داد که این میزان در سال ۱۳۹۵ به ۱۳۸ هزار تن و به ارزش یک میلیارد و ۲۷۱ میلیون دلار رسیده است.

براساس آخرین آمارها میزان صادرات پسته در سال ۹۶ از یک میلیارد و ۱۰۰ میلیون دلار گذشته است.

* برنامه «از مزرعه تا سفره» برای مقابله با دلان

وزارت جهادکشاورزی دولت تدبیر و امید زنجیره تولید «از مزرعه تا سفره» را در اولویت برنامه ها قرار داد زیرا در بیشتر کشورها زنجیره تولید وجود دارد؛ به طور نمونه در هلند، دامدار شیر خود را با قیمتی مشخص به تعاونی می دهد؛ در صورتی که ارزش افزوده شیر در روند تولید افزایش یابد دامدار نیز از آن بهره مند می شود.

اکنون شرکت های مباشر، برخی از تولیدات را خریداری می کنند و براین اساس باید سهم این شرکتها را کم و زنجیره تولید تقویت

شود که این زنجیره می تواند شامل سردخانه ها، انبارها، صادرات و صنایع تبدیلی باشد.

طبق آمارها تعاونی های دامپروران از طریق توسعه کشاورزی که ۱۰۰ میلیارد تومان بوده، پارسال یک هزار میلیارد تومان نهاده های خود را وارد و به تولیدکنندگان داده است.

به طور قطع با شکل گیری زنجیره تولید در بخش کشاورزی، از دلالتی در این بخش کشاورزی جلوگیری خواهد شد.